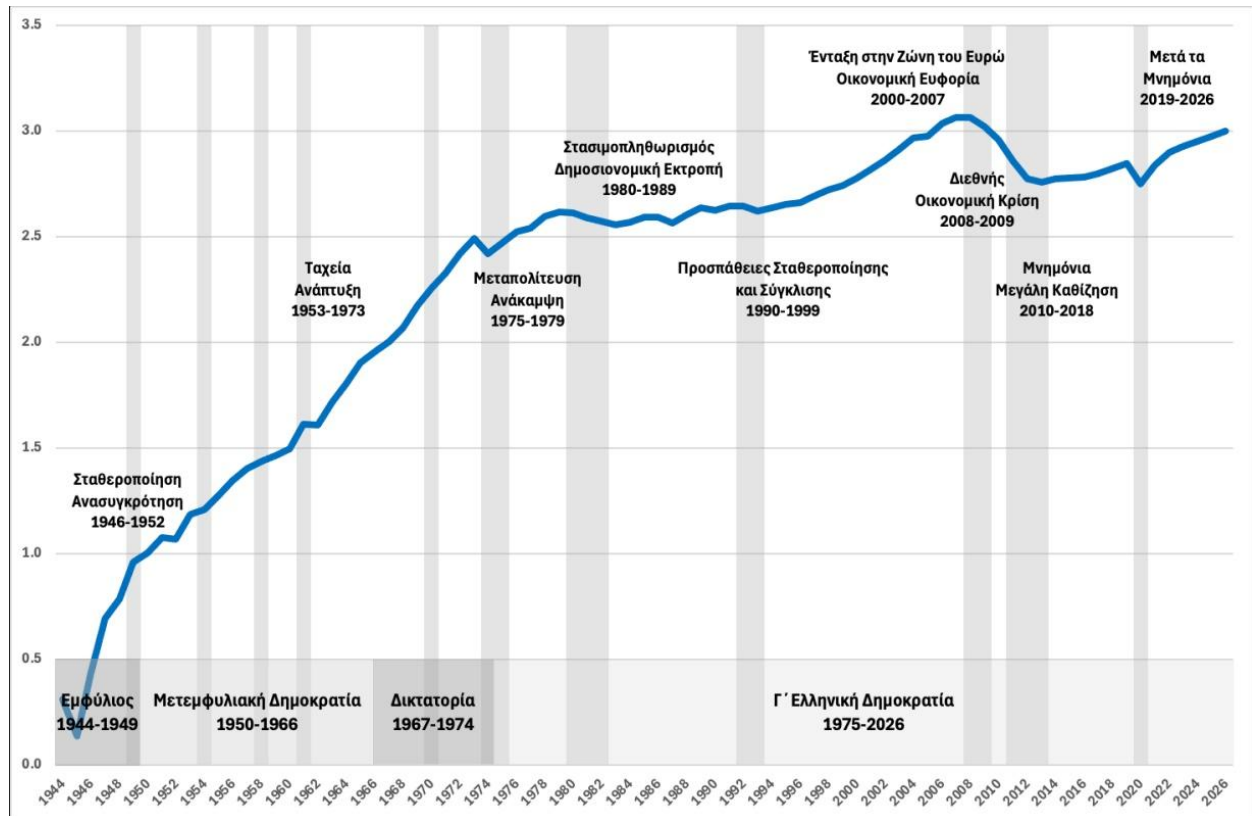

«Από την Ταχεία Ανάπτυξη στη Στασιμότητα και τη Μεγάλη Καθίζηση»

Το Γράφημα της Εβδομάδας - I

Σχήμα 1: Εξέλιξη του πραγματικού κατά κεφαλήν ΑΕΠ της Ελλάδας, 1944-2026, σε σταθερές τιμές έτους βάσης 2020 (Αλογοσκούφης, 2025).¹

Η εξέλιξη της τάσης του πραγματικού κατά κεφαλήν ΑΕΠ της Ελλάδας μπορεί να ερμηνευτεί με όρους του υποδείγματος οικονομικής μεγέθυνσης του Solow και ως εκ τούτου να ιδωθεί ως η διαδοχή φάσεων μεταβολής των προσδιοριστικών παραγόντων αυτού (συσσώρευση κεφαλαίου, εργασία και απασχόληση, τεχνολογική πρόοδος).

Διακρίνονται τέσσερις φάσεις στο χρονικό διάστημα μέτρησης της μακρομεταβλητής του πραγματικού κατά κεφαλήν ΑΕΠ της Ελλάδας ως χρονοσειράς.

¹ Αλογοσκούφης, Γ. (2025, 21 Οκτωβρίου). Από την ταχεία ανάπτυξη στη στασιμότητα. Ανακτήθηκε από: <https://alogoskoufisg.org/2025/10/21/%ce%b1%cf%80%cf%8c-%cf%84%ce%b7%ce%bd-%cf%84%ce%b1%cf%87%ce%b5%ce%af%ce%b1-%ce%b1%ce%bd%ce%ac%cf%80%cf%84%cf%85%ce%be%ce%b7-%cf%83%cf%84%ce%b7-%cf%83%cf%84%ce%b1%cf%83%ce%b9%ce%bc%cf%8c%cf%84%ce%b7/>

1. Η φάση της ταχείας ανάπτυξης (1944-1973):

Η Ελλάδα βρισκόταν σε κατάσταση χαμηλής αρχικής κεφαλαιακής έντασης, λόγω του Εμφυλίου Πολέμου και της ευρύτερης πολιτικής αναταραχής που είχε προηγηθεί (1944-1949), και συνεπώς σαν οικονομία μακριά από τη μακροχρόνια ισορροπία του δυνητικού προϊόντος της παρουσίασε αφετηριακά πολύ υψηλούς ρυθμούς μεγέθυνσης· σε αυτό συνετέλεσαν πληθώρα παραγόντων. Πρώτον, η επανεπένδυση και παραγωγική ανασυγκρότηση μέσω του Σχεδίου Μάρσαλ (προπαρασκευαστική φάση με το Δόγμα Τρούμαν 1947-1952) που στόχευσε σε δημόσια έργα και τη βιομηχανική οργάνωση της χώρας. Έπειτα παρατηρήθηκε κύμα αστικοποίησης και υπήρξε μεγάλη εισροή εργατικού δυναμικού από την ύπαιθρο στις πόλεις που σήμανε αύξηση της *αποτελεσματικής εργασίας*. Βέβαια, η άνθηση του διεθνούς εμπορίου και η προσέλκυση ξένων επενδύσεων εκείνη την εποχή κατέστησε εφικτή την τεχνολογική διάχυση από την προηγμένη δύση στην ελληνική επικράτεια. Σε οικονομικούς όρους, ο θετικός ρυθμός μεταβολής του κεφαλαίου ανά εργαζόμενο επαυξημένος κατά την τεχνολογική πρόοδο οδήγησε σε ταχεία προσέγγιση της οικονομίας προς τη σταθερή κατάσταση της τάσης.

2. Η φάση της επιβράδυνσης (1974-1999):

Η είσοδος στη Μεταπολίτευση έφερε την οικονομία στην ώριμη φάση της και πιο κοντά στη λεγόμενη σταθερή κατάστασή της. Εξαιτίας του *νόμου των φθινουσών αποδόσεων*, το οριακό προϊόν του κεφαλαίου μειώνεται με την αύξηση της παραγωγής, και άρα αν υποτεθεί ίδια αποταμιευτική συμπεριφορά των Ελλήνων, αυτή αποδίδει αναλογικά χαμηλότερη ανάπτυξη. Οι παρεμβατικές πολιτικές που ακολουθήθηκαν από τις κυβερνήσεις της εποχής (1980-1989) σε συνάρτηση με το παγκόσμιο οικονομικό κλίμα όπως διαμορφώθηκε (Κατάρρευση του συστήματος ισοτιμιών Bretton-Woods, 1^η Πετρελαϊκή Κρίση και Στασιμοπληθωρισμός τη δεκαετία του 1970) οδήγησαν σε δημοσιονομική εκτροπή, με ραγδαία αύξηση της δημόσιας κατανάλωσης και μείωση της επενδυτικής έντασης, εμφάνιση δομικών αγκυλώσεων και ακαμψιών στις αγορές εργασίας, χρήματος και κεφαλαίου και επιβράδυνση της ολικής παραγωγικότητας των συντελεστών παραγωγής. Παρά ταύτα, η ένταξη της Ελλάδας στην Ε.Ο.Κ. (1979-1981) αντιστάθμισε εν μέρει τις αρνητικές συνέπειες της γενικευμένης θεσμικής αστάθειας στην οικονομία.

3. Η φάση της ευφορίας και της κρίσης (2000-2010):

Η συμμετοχή της Ελλάδας στην Ο.Ν.Ε. (2001) επέτρεψε φθηνό εξωτερικό δανεισμό και αυξημένη εγχώρια κατανάλωση, χωρίς απαραίτητα ανάλογη αύξηση του παραγωγικού κεφαλαίου. Η ιδιωτική επένδυση μετατοπίστηκε σε *μη παραγωγικούς* τομείς (ακίνητα, υπηρεσίες) και η θετική μεταβολή στο απόθεμα κεφαλαίου δεν είχε αντίκρισμα στην παραγωγικότητα του εργατικού δυναμικού. Επιπροσθέτως, η παροδική άσκηση επεκτατικών δημοσιονομικών και νομισματικών πολιτικών σε συνάρτηση με τη μη έγκαιρη χάραξη των αναγκαίων σταθεροποιητικών πολιτικών σύγκλισης με την πραγματική τάση, δημιούργησε μια φούσκα ψευδο-ευημερίας από τη μεριά της ενεργούς ζήτησης που τροφοδοτήθηκε από ένα κλίμα ευφορίας και αισιόδοξων προσδοκιών και που αργότερα κατέρρευσε με τη χρεωκοπία της χώρας και την είσοδό της στα μνημόνια.

4. Η μεγάλη καθίζηση και η στασιμότητα (2011-2019):

Η Διεθνής Οικονομική Κρίση (2008-2009) και η Κρίση Χρέους στην Ευρώπη υπονομεύει φυσικό και ανθρώπινο κεφάλαιο, με άνευ προηγουμένου υποαπασχόληση και αποεπένδυση. Η υψηλή ανεργία συναθροιστικά με τη μαζική φυγή των νέων στο εξωτερικό μειώνει την εισροή της εργασίας υψηλής εξειδίκευσης και επιδρά αρνητικά στην παράμετρο της τεχνολογικής προόδου. Έστερα, η αποθάρρυνση της οριακής ροπής προς την καθαρή αποταμίευση συνεπάγεται την χαμηλή συσσώρευση κεφαλαίου. Επομένως το φυσικό σταθερό σημείο της οικονομίας μετατοπίζεται δραματικά προς το κάτω (όπως φαίνεται και στο διάγραμμα) και διαμορφώνει μια νέα *ισορροπία* χαμηλής συνολικής παραγωγικότητας. Η κρίση που διαδέχθηκε την ύφεση δείχνει ότι ο κύκλος δεν είναι απλώς μια βραχυχρόνια διακύμανση γύρω από την τάση, αφού μεσοπρόθεσμα δεν υπήρξε επιστροφή στο προηγούμενο δυναμικό επίπεδο.

Πιθανά συμπεράσματα για τη μελλοντική πορεία της ελληνικής οικονομίας (2020-...):

Ενώ η οικονομία ανακάμπτει σε ονομαστικούς όρους - και οι περισσότεροι μακροοικονομικοί δείκτες συνηγορούν σε αυτό – οι θεμελιώδεις μεταβλητές του υποδείγματος που μελετούμε εδώ (αποταμίευση, παραγωγικότητα, τεχνολογία) δεν έχουν αποκατασταθεί πλήρως. Αυτή η προσέγγιση ενδέχεται να αποτελεί και μια μερική εξήγηση του γιατί το πραγματικό κατά κεφαλήν ΑΕΠ υπολείπεται του ιστορικά υψηλού του επιπέδου (2007), αλλά και της συνολικής αδυναμίας σύγκλισης στους ευρωπαϊκούς μέσους. Η μακροχρόνια τάση παραμένει σχετικά επίπεδη, με την ανάπτυξη να εξαρτάται από βραχυχρόνιους δημοσιονομικούς κύκλους και τόνωση της εγχώριας οικονομίας από ευρωπαϊκούς χρηματοδοτικούς πόρους. Ίσως, χωρίς επιπλέον δομικές μεταρρυθμίσεις και αλλαγή του παραγωγικού μοντέλου της οικονομίας, η δυναμική της μακροχρόνιας τάσης να είναι μόλις θετικά κεκλιμένη, όπως δείχνει.

Κωνσταντίνος Νικολόπουλος,

Σπουδαστής του Τμήματος Οικονομικής Επιστήμης Α.Π.Θ.